

Ks. Krzysztof JEŻYNA

STAŁA OBECNOŚĆ SUMIENIA

Sprawozdanie z sympozjum „Człowiek – sumienie – wartości”
KUL, 2-3 XII 1996

W dniach 2 i 3 grudnia 1996 roku w auli Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego odbyło się doroczne Sympozjum „Człowiek – sumienie – wartości” zorganizowane przez sekcję teologii moralnej Wydziału Teologii KUL. Było to już czwarte sympozjum zorganizowane przez lubelskich moralistów. Trzy poprzednie dotyczyły moralnej refleksji nad współczesnym nauczaniem Kościoła: nad encykliką Jana Pawła II *Veritatis splendor*, nad częścią Katechizmu Kościoła katolickiego poświęconą problematyce moralnej oraz nad encykliką Jana Pawła II *Evangelium vitae* (współorganizatorem tej ostatniej sesji był Instytut Jana Pawła II KUL).

Obecne sympozjum poświęcono tematyce moralnej obecnej w twórczości naukowej ks. prof. dra hab. Seweryna Rosika. Wyrazem wdzięczności wobec osoby i nauczania Księdza Profesora było wydanie książki pamiątkowej *Vivere in Christo. Chrześcijański horyzont moralności*. (Lublin 1996) w 65. rocznicę jego urodzin.

Uroczystego otwarcia sympozjum dokonał prorektor KUL ks. prof. dr hab. Bolesław Bartkowski. W przemówieniu podkreślił aktualność problematyki sympozjum, stwierdzając, że dziś –

gdy wielu ludzi gubi sens i cel życia, a wielu nie stawia sobie o nie pytania – sekcja teologii moralnej podejmuje refleksję nad tym zagadnieniem. W kontekście Adwentu 2000 odkrywamy prawdę, że człowiek nie tylko szuka Boga, ale on sam jest szukany przez Boga. W odnajdywaniu dróg do Boga potrzebni są ludzie, którzy staną się nauczycielami i mistrzami. Ksiądz Prorektor wskazał na osobę Jubilata, podkreślając jego wkład osobowy i naukowy w dzieje uczelni.

Następnie ks. prof. Janusz Nagórny zaprezentował postać ks. prof. Seweryna Rosika jako zarówno znawcę sumienia, jak i człowieka sumienia. Uroczystego wręczenia książki pamiątkowej Jubilatowi dokonał prorektor B. Bartkowski, a okolicznościowe przemówienie wygłosił Dziekan Wydziału Teologicznego KUL ks. prof. dr hab. Anzelm Weiss. Odczytano również listy gratulacyjne nadesłane przez Prymasa Polski Kardynała Józefa Glempa i metropolitę warmińskiego ks. abpa Edmunda Piszczka.

W przemówieniu samego Jubilata doświadczenie kapłana i teologa zostało wyrażone jako doświadczenie wiary. Ks. prof. Rosik podzielił się swoim am-

biwalentym uczuciem radości i zażenowania, gdyż taka uroczystość i słowa laudacji były dla niego zaskoczeniem. Podziękował też władzom uczelni, gościom i tym, którzy uroczystość przygotowali.

Pierwszą część sympozjum zamykało wystąpienie ks. prof. dra hab. Stanisława Olejnika, nestora polskich teologów moralistów, który mówił o *ethosie* narodu polskiego u schyłku XX wieku. W sposób analityczny ukazał najpierw negatywne aspekty *ethosu*, takie jak: nieuczciwość, kłamstwo, zawiść, lekko-myślność, brak wytrwałości i egocentryzm. Potem, dla kontrastu, wskazał na niektóre pozytywne treści polskiego *ethosu*: gościnność, dobroć serca, tolerancję religijną i wielkoduszność. Według Autora ten opis sytuacji moralnej narodu określa równocześnie zadania dla moralistów. Ważną rzeczą jest również to, by posługiwali się oni odpowiednio zrozumiałym językiem, zarówno w pracy naukowej, jak i popularnonaukowej.

Drugi dzień sympozjum rozpoczął się Mszą świętą odprawioną w kościele Akademickim KUL. W sesji przedpołudniowej wygłoszono dwa referaty. W pierwszym z nich ks. prof. dr hab. Franciszek Greniuk nakreślił w rysie historycznym dzieje kształtowania się różnych koncepcji sumienia. W dyskusji po referacie wskazano na potrzebę bardziej współczesnego ujęcia koncepcji sumienia w duchu personalistycznym. Ks. prof. S. Olejnik krytycznie ocenił ujęcie koncepcji sumienia w teologii francuskiej, która pozostaje pod wpływem psychologii Z. Freuda. Natomiast ks. prof. Rosik przedstawił własną definicję sumienia, która uwzględnia dane współczesnych nauk o człowieku.

Drugi referat miał wygłosić ks. prof. Basilio Petra (Florencja – Rzym) – autor jednak z powodu choroby nie przybył do Polski. Nadesłał referat, który dotyczył problematyki sumienia w teologii prawosławnej. Ks. prof. Petra oparł swoją wypowiedź na analizie dwóch podręczników teologicznych pochodzących z Grecji i Rumunii. Ogólnie można powiedzieć, że koncepcja sumienia w teologii prawosławnej łączy treści katolickie i bizantyjskie. Według Autora zadaniem współczesnej teologii prawosławnej jest dogłębne zharmonizowanie tradycji wschodniej i zachodniej.

W dyskusji po referacie wskazano na podobieństwo dotyczące ujęcia sumienia w teologii prawosławnej i anglikańskiej oraz w nauce katolickiej. Ks. prof. Jan Pryszmont ocenił teologię moralną prawosławną jako skromną, ale na podstawie nauki św. Teofana Pustelnika dowiódł jej zgodności z nauką katolicką. Ks. dr Sławomir Nowosad podkreślił, że tradycja Kościoła anglikańskiego w nauce o sumieniu opiera się na poglądach św. Tomasza i jest zbliżona do ujęcia katolickiego.

W dalszej dyskusji poświęcono uwagę teorii „*theosis*” obecnej w teologii prawosławnej. Ks. prof. Pryszmont określił ją jako piękną ideę, która tłumaczy, jak natura ludzka doznaje przeobstwienia przez Jezusa Chrystusa, na podobieństwo Jego przeobstwienia swego człowieczeństwa. Ks. prof. F. Greniuk odwołał się do podobnego nauczania Ojców kapadockich. Natomiast wspólnie teologia katolicka używa w tym kontekście idei bycia w Chrystusie.

Sesja popołudniowa obejmowała referat i dyskusję panelową. Ks. prof. Rosik w swoim referacie podjął temat prawdy jako granicy wolności sumie-

nia. Autor uznał wolność za wzniosły atrybut sumienia. Jednakże współczesny człowiek jest – jego zdaniem – „chory na wolność”, co prowadzi do jej absolutyzacji, i to tak dalece, że sumienie staje się autonomiczne wobec prawdy. Tymczasem poznanie i afirmacja prawdy prowadzi do uległości wobec niej, co sprawia, że to prawda wyznacza granice wolności sumienia. W dyskusji po referacie o. prof. Jozafat Nowak przywołał opinię, według której pomiędzy dobrem a złem istnieje doświadczenie jako subiektywna norma postępowania. Ks. prof. Rosik podkreślił jednak, że dobro jest obiektywne i pozostaje takim bez względu na to, czy człowiek go doświadcza, czy też nie.

W dyskusji panelowej prowadzonej przez ks. dra hab. Ireneusza Mroczkowskiego podjęto próbę określenia relacji człowieka sumienia do takich wartości jak kultura i polityka. Ks. dr S. Nowosad poddał analizie moralnej kulturę anglosaską. Według niego cechuje ją duch postmodernizmu: nie dokonuje się w niej rozróżnienia wartości albo wprost próbuje się pogodzić wartości ze sobą sprzeczne. Mimo dość negatywnej oceny kultury anglosaskiej widoczne są pewne oznaki odrodzenia moralnego, choćby w kwestii obrony życia.

Ks. prof. J. Nagórny mówił o odpowiedzialności, która łączy w sobie poszczególne elementy tematu sympozjum: człowiek – sumienie – wartości. W sumieniu bowiem człowiek jest odpowiedzialny przed Bogiem za wartości, którymi żyje. Prelegent wskazał na kryzys odpowiedzialności, której poczucie zanika, co z kolei prowadzi do zaćmienia sumienia, a nawet do zafałszowania

wartości, którego konsekwencją jest alienacja człowieka. Stąd wezwanie do wychowania sumienia w poczuciu odpowiedzialności.

Poddając analizie aksjologicznej projekt konstytucji RP o. dr Andrzej Derdziuk wykazał brak podbudowującego ją jednolitego systemu wartości. Wyliczył jednak niektóre wartości obecne w projekcie konstytucji.

W dyskusji ks. dr Józef Wróbel snuł rozważania o relacji prawdy i miłości w personalistycznej koncepcji sumienia. Miłość ostatecznie okazuje się szansą realizowania siebie w duchu prawdy. Ks. prof. Rosik dopowiedział, że miłość jest też wyrazem wolności, ponieważ ukierunkowuje się ku dobru. Ks. dr Krzysztof Jeżyna wskazał na zjawisko zaćmienia sumień tych ludzi, którzy długie lata żyli daleko od Boga, a dziś mają trudności w uczciwym wyznaniu grzechów. Na marginesie dyskusji zrodził się problem moralnej oceny pracy ks. A. Nowaka. Doceniono wartość jego pracy na rzecz chorych na AIDS, ale jednocześnie wyrażono wątpliwość, czy powinien to czynić jako urzędnik państwowy w obecnym rządzie.

W refleksji końcowej sympozjum ks. prof. Nagórny, jako kierownik sekcji teologii moralnej KUL, wskazał na aktualność poruszanych zagadnień, a zarazem podkreślił specyfikę sumienia chrześcijańskiego, które na płaszczyźnie nadprzyrodzonej otrzymuje dodatkowe dary: łaski, prawa Chyustusowego i obecności Ducha Świętego. Skoro chrześcijanin zostaje w sumieniu ubogacony wyjątkowymi darami, powinien być bardziej odpowiedzialny za życie w prawdzie sumienia.